

İlköğretim Öğrencilerinin Okuma Profilinin “Okuma Eğilimleri” Bağlamında İncelenmesi*

Gıyasettin AYTAŞ**

Müzeyyen ALTUNBAY***

Öz

Okumayı etkileyen önemli faktörlerden biri bireyin okuma eğilimidir. Eğilim; yaş, cinsiyet, eğitim, bireysel farklılıklar, gelişim özellikleri vb. gibi birçok unsurdan etkilenebilir ve zamanla değişebilir. Bu çalışma, Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinin her birinden tesadüfi örnekleme alınan toplam 16 okulda öğrenim gören 2045 ilköğretim öğrencisi ile yapılmıştır. Öğrencilerin okuma eğilimlerinin belirlenmesi amacıyla ilköğretim ikinci kademeyle karşılık gelen ortalama 12-15 yaş grubunu kapsayan 6, 7 ve 8. sınıf öğrencileri örnekleme olarak seçilmiştir. İlköğretim öğrencilerinin genel okuma eğilimlerini tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışmada, hazırlanan anket aracılığı ile okuma eğilimlerinin, okuma profillerinin ve sonuç olarak okuma alışkanlıklarının tespit edilmesine çalışılmıştır. Çalışmada anket aracılığı ile toplanan veriler, SPSS programı ile frekans analizi yapılmasıyla elde edilmiştir. Sonuç olarak öğrencilerin okudukları kitapları seçmelerinde bireysel tercihlerinin diğer seçeneklere göre daha etkili olduğu, bireysel tercihlere bağlı olarak okumaktan hoşlandıkları konular ve türler ile okumaktan hoşlanmadıkları/tercih etmedikleri türlerin kız ve erkek öğrenciler yönünde farklılaştığı bulgularına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: okuma alışkanlığı, amaca göre okuma, okuma eğilimi, okuma profili.

* Bu çalışma, Prof. Dr. Gıyasettin AYTAŞ danışmanlığında hazırlanan “İlköğretim Türkçe Dersi (6-7-8. Sınıflar) Öğretim Programında Yer Alan Temel Becerilerin Kazandırılmasında Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Etkisi (21. Yüzyıl Örnekleme)” başlıklı doktora tezinden hareketle üretilmiştir.

** Prof. Dr. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, e-posta: giyaytas@gazi.edu.tr

*** Dr., Giresun Üniversitesi, Hüseyin Hüsnü Tekişik Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, e-posta: altun.bay@hotmail.com

The Analysis of Reading Profile of Primary School Students in the Context of Their Reading Tendency

Abstract

One of the important factors affecting reading is the individual's tendency to read. The tendency may be affected by many factors such as age, sex, education, individual differences, and developmental characteristics and so on; also it may change in time. This study was conducted including 2045 students from 16 schools and these participants were chosen randomly from 7 geographical regions of Turkey. In order to determine the reading tendency of the students, 6th, 7th and 8th grade students were chosen as the sample of the study, which actually corresponds to 12-15 age group in primary school. In this study, which aims to find out the reading tendency of the students, it is tried to determine the tendency of reading, the profile of reading and reading habits via a questionnaire. The data collected through questionnaire in the study were obtained by frequency analysis by using SPSS. As a result, it is seen that individual preferences are more effective while choosing a book to read, and accordingly it is apparent that because of the individual preferences, the themes and kinds of the books which they like/ don't like/ prefer/don't prefer have differed.

Keywords: reading habits, reading purpose, reading tendency, reading profile.

Giriş

Temel dil becerilerinden bir tanesi olan okuma, insanın anlama çabası ile anlatma ihtiyacı sonucunda ortaya çıkan bir eylemdir. Fizyolojik, zihinsel ve bilişsel süreçleri barındıran okuma eylemi, 21. yüzyılda yeni alanlara bölünüp yeni kavramlara bürünerek (e-okuryazarlık, medya okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, beden dili okuryazarlığı vb.) önemini devam ettirmektedir.

Dil eğitimi ve öğretiminin temel alanlarından biri olan okuma eylemi, yazma ile birlikte ilköğretimde kazanılmaya başlar. Okuma yazmanın öğrenilmesine kadar, kitapla tanışılmış olursa da (resimli kitaplar, boyama kitapları vd.) bunlar daha çok ailelerin tercihi ile alınmış kitaplardır. Okuma-yazmanın öğrenilmesinden ve ilk edebî zevkin tadılmasından sonra çocuk, okuma tercihlerini ağırlıklı olarak kendisi belirler. Böylece başlangıçta kitapla kendisi arasında aracı konumunda olan ebeveynlere artık ihtiyaç kalmaz, çocuklar kendi istek ve arzuları ile seçtikleri eserleri okumaya başlarlar.

Günümüzde okumaya dair yapılan araştırmalarda (Özdemir, 2013; Yıldız, 2010; Balcı, 2009; Görücü, 2014; Kasımoğlu, 2014; Darıcan, 2014; Suna, 2006; Battalbaş, 2013; Eker, 2000; Açıık, 2000) değinilen ve aynı zamanda eleştirilen en önemli noktalardan bir tanesi “okumanın alışkanlığa dönüştürülememesi” meselesidir.

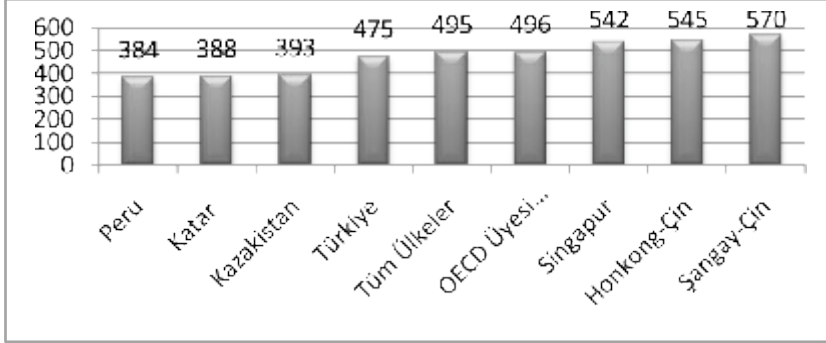
Yapılan bilimsel araştırmalar neticesinde okuma alışkanlığı ile birlikte Türkiye'nin okuma profili de ortaya konmaktadır. Okumanın alışkanlığa dönüştürülmesi erken yaşlarda çocuğun, edebî değeri yüksek eserlerle tanışması ile mümkündür. Aksi durum söz konusu olduğunda, bir başka deyişle okumanın alışkanlığa dönüştürülememesinde birçok unsur etkili olmakla birlikte temel olarak şu maddeler sıralanabilir:

- Aile Ortamı: Çocuğun yetiştiği, büyüdüğü evde kütüphane, kitaplık ya da kitabın bulunmayışı, ailenin okumaya özen göstermemesi, okumaya yönelik olumsuz tutumları
- Ebeveynlerin Tavrı: Sınav odaklı kitapların (test kitapları vs.) haricinde edebî eserlerin okutturulmaması

- Öğretmen Tavrı: Çocuğun sadece belirli eserlere yönlendirilmesi, belirli türleri okumaya zorlanması, kitap okumanın ceza yöntemi olarak sunulması
- Basılı Materyallerden Kaynaklı Sebepler: Okunan materyallerin (kitap, dergi, gazete vd.) çocuğa göre olmayışı, çocuk edebiyatının, eğitim psikolojisinin ve gelişim kuramlarının genel ilkeleriyle bağdaşmaması, edinilen ilk kitapların çocukta hayal kırıklığı yaşatmış olması, kitapların genel özelliklerinden kaynaklı sorunlar (teknik olarak hatalı basımlar, şekil özelliklerinin göz ardı edilmesi vd.)
- Bireysel özellikler: Çocukların kişisel gelişimlerine ve bireysel tercihlerine uygun olmayan kitapların okutturulmasındaki genel ısrarcı tutum.

Erken yaşlardan itibaren okuma alışkanlığında etkili olan bu maddelere ekonomik durum, toplumun kültürel yapısı vb. gibi maddeler de eklenebilir. Belirtilen bu hususlar, okuma zevkini kırmakla kalmaz, çocukların okumaya karşı genel tutumlarını da olumsuz etkiler. Çocukluktan başlayan okuma ilgisizliği ve isteksizliği böylece yetişkinlikte de devam eder. Okuma, her şeyden önce bir kültür meselesidir. 21. yüzyılda tıpkı sanat ve edebiyat gibi “okuma alışkanlığı” da artık bir kültür meselesi olarak algılanmaktadır. Bunun en somut örneği uluslararası bir boyuta taşınan PISA araştırmasıdır. 2012 PISA Nihai Raporuna göre Türkiye “okuma becerisi alanında, gelişmiş ülkelerin ortalamasının altındadır (Bk. Grafik 1).

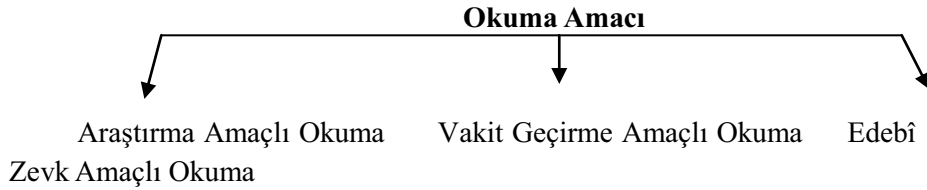
Grafik 1. Türkiye ile Alt ve Üst Sıralardaki Ülkelerin Okuma Performansı Ortalama

(PISA, 2015, s.32)

Grafik 1'de görüldüğü gibi Türkiye, okuma alanında dünya ülkeleri ile kıyaslandığında ortalamanın altında kalmaktadır. Peru, Katar, Kazakistan'dan ileri olmakla birlikte OECD ülkeleri başta olmak üzere Singapur, Honkong-Çin ve Şangay-Çin'den bir hayli geridedir. Sadece yöntem teknik boyutuyla değil, sosyolojik ve kültürel açıdan da ele alınması gereken okuma alışkanlığı, gelişmiş toplum olmanın temel göstergelerindedir. Türkiye'nin okuma kültürü ile ilgili yapılan bir diğer araştırma da PISA sonuçlarını doğrular niteliktedir. Kültür Bakanlığı tarafından yapılan araştırmada Türkiye Okuma Kültürü Haritasına göre yılda ortalama 7.2 kitap okunmaktadır. Bununla birlikte okurun, kitap seçimini yönlendiren temel ölçütler “kitap adı %25.6, dergi/gazetelerin kitap ekleri %23.7, kitapevlerini gezme %14.4, yazarın popülerliği %14.3, kitap kapak tasarımı %13.2, internet sitelerindeki kitap tanıtım yazıları %12.8, TV'deki kitap tanıtımları %11.6 ve yayınevinin tanınmışlığı %3.6” olarak belirtilmiştir. Bu ölçütler kitap okumada önemli olmakla birlikte, daha çok kitap temin etme ile ilgilidir.

Okuma eylemini etkileyen pek çok etken olmakla birlikte kişinin okuma amacı, okuma faaliyetini yönlendirmesi bakımından ayrıca üzerinde durulması gereken bir konudur. Okuma amacı üçe ayrılabilir:

- **Araştırma Amaçlı Okuma:** Bir konu hakkında bilgi edinmek, ödev hazırlamak, bilimsel bir rapor sunmak için gerekli olan kaynakların incelenip okunması esasına dayanır. Tezler, makaleler, bilimsel kitaplar bu yolla oluşturulur.

- **Vakit Geçirmek Amaçlı Okuma:** Sadece vakit geçirmek, oyalanmak amacıyla rastgele yapılan okumalardır. Söz gelimi, havaalanlarında, otobüs duraklarında ya da herhangi bir işlem için sıra beklerken yapılan gelişigüzel okumalar, bu amaç kapsamında değerlendirilebilir. Çoğu zaman gazete, broşür ya da dergi gibi çabuk okunabilecek bir okuma materyali seçilir.

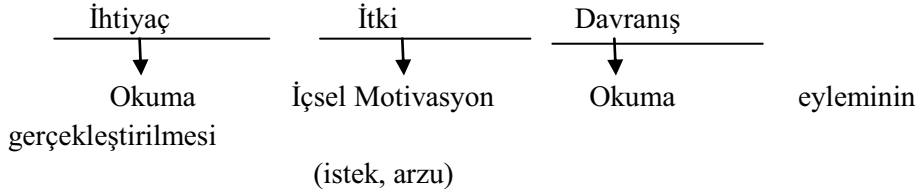
- **Edebî Zevk Amaçlı Okuma:** Diğer faktörlere göre belirleyicidir. Kişinin ilgi ve eğilimine göre okuyacağı türler değişse de içsel motivasyon ve güdülenme daha etkilidir. Düzenli kitap okuyan kişilerin, sevdiği yazarlar ya da şairlere ait eserlerin hemen tümünü okumaları ya da ağırlıklı olarak sevdikleri-hoşlandıkları konulardaki kitapları (şiir, anı, gezi yazısı, hikâye vd.) okumaları, edebî zevk için okumaya örnektir. Edebî zevki belirleyen unsurların başında kişinin gelişim özellikleri ile birlikte genel okuma eğilimi gelmektedir. Bireyin boş vaktinde tercih ettiği ve okuduğu eserler de edebî zevk amacıyla okumaya örnek olup bu tür eserlerden bilgilenme amacıyla da yararlanılabilir.

Okuma amacı açısından değerlendirildiğinde edebî zevk için okuma ayrı bir öneme sahiptir; çünkü her şeyden önce kişi, okuma zevki kazanmış, okumanın tadına varabilmiştir. Bundan sonra seçeceği eserleri kendi zevk ve beğenisine uygun, ilgi alanlarına hitap eden, kendi okuma eğilimlerini yansıtan eserler arasından seçer. Bu açıdan okuma eğilimi üzerinde özenle durulması ve konunun psikososyal açıdan ele alınması gerekmektedir.

Okuma Eğilimi

Bir felsefi terim olarak eğilim, (Cevizci, 1999) “Bir şeyde, bir nesnede potansiyel olarak bulunan nitelik. Bir cisimi herhangi bir nesneye doğru harekete geçiren güç ya da etki. İnsanın etkinliğini çoğunluk haz sağlayan amaçlara doğru yönelten güç. Var olan bir şeyde o şeyin durumunu değiştirmeye yönelik potansiyel. İnsanları belli davranışlara yönelten duygu ve güç” şeklinde tanımlanmaktadır. TDK ise eğilimi “Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelme, meyil, temayül” olarak açıklamıştır. O hâlde eğilim, insanda belirli bir şeye karşı içten gelen bir temayülü ve onu gerçekleştirmek için duyulan arzuyu ifade etmektedir.

Eğilimi harekete geçiren temel motivasyon, kişinin okuma istek ve arzusudur. Psikolojik bir süreç olan motivasyon Schunk tarafından İhtiyaç-İtki-Davranış olarak açıklanmıştır (Schunk, 2012, s.456). Okuma alanına uygulandığında bu kuramda; ihtiyaç, okumayı; itki, içsel motivasyonu ve davranış, okuma eyleminin gerçekleştirilmesini karşılamaktadır.

Okuma eğilimine dair yapılan bilimsel çalışmalar (Arıcı, 2005; Okur, Sügümlü, Göçen, 2014; Üstten, Pilav, 2014) neticesinde öğrencilerin kitap okuma ilgi ve alışkanlıkları ile birlikte okuma eğilimlerini belirleyen etkenler tespit edilmiştir. Bireylerin yaş özelliklerine göre ortalama okuma eğilimlerinin belirlenmesi onlara uygun okuma materyallerinin tespit edilip sunulmasını sağlaması açısından önemlidir.

Yaş Gruplarına Göre Genel Okuma Eğilimleri

Eğitimde genel öğretim programından bağımsız olarak öğrencilerin düzenli kitap okumasını sağlamak, her zaman kolay değildir. Ülkemizde okumanın toplumsal olarak henüz alışkanlığa dönüştürülemediğini gösteren çalışmalar da bu düşüncüyü doğrular niteliktedir. Söz konusu alışkanlığın edinilmesinde öğrencilerin okuma eğilimleri belirleyici bir faktördür. Okuma eğilimi; bireysel farklılıklar, kültürel farklılıklar, eğitim, yaş, cinsiyet vb.

gibi birçok unsurdan etkilenir. Örneğin aynı yaşta aynı cinsiyette olan iki çocuktan biri konusu tarih olan roman ya da hikâyelerden hoşlanırken diğeri fantastik eserlerden hoşlanabilir; çünkü temelinde gelişim özelliklerine bağlı bireysel tercihler etkilidir. Bununla birlikte genel olarak yapılan araştırmalar ile okuma tercihlerini belirlemeye yönelik var olan akademik araştırmalar neticesinde ortalama bir eğilim düzeyi tespit edilebilmektedir.

“Çocuklar arasında açılan anketlerden biri Viyana'da meşhur psikolog Charlotte Bühler tarafından idare olunmuştur. Charlotte Bühler 8-20 yaşlar arasında bulunan 8000 çocuk ve genç arasında açtığı bu ankette “Hangi kitabı en ziyade severek okuyorsun? Neden?” sorusunu sormuştur. Verilen cevaplara göre dört okuma eğilimi tespit olunmuştur” (Demiray, 1971, s.46). Bu dört okuma eğilimi şu şekildedir:

- a. İlk eğilim halk masallarıyla başlar.
 - Kız çocuklarında 10, erkek çocuklarında 9 yaşlarına kadar %75 oranında masal okunur. Halk masallarından sonra çocukların ilgilendikleri masallar Binbir Gece Masalları, Andersen Masalları gibi sanat masallarıyla efsaneler ve halk kitaplarıdır. Aynı zamanda Robinson Crusoe ve Sergüzeşt hikâyeleri de okunur.
 - 12 yaşından başlayarak kızlarda 14, erkeklerde 16 yaşına kadar süren bir tereddüt devresinden sonra asıl romanlara karşı ilgi uyanır.
- b. İkinci eğilim de birincinin yanı sıra okuldan önce görülür. Bunda çocuk hayatı önemlidir. Böylelikle küçük okuyucu hayatla ilgilenmiş olur.
- c. Üçüncü eğilim bilgi kitaplarına karşıdır.
- d. Dördüncü eğilim sanat değerlerini takdir, sanatı kavramak için okumak dördüncü eğilimdir. Bu kısmen buluş evresinde, kısmen daha sonra görülür (Zengin, Zengin, 2007, s.101-102).

Genel olarak bakıldığında yaş gruplarının gelişimlerine uygun olarak tercih ettikleri/okudukları eserler Gökşen (1985) tarafından a. Masal Çağı b. Serüven-Robenson Çağı c. Soyut Konulara eğilim çağı olmak üzere üçe; Yalçın ve Aytas (2008) tarafından a. 0-5 Yaş Grubu (Okul Öncesi), b. 6-8 Yaş Grubu (1. Kademe 1. Devre), c. 9-12 Yaş Grubu (1. Kademe 2. Devre), ç. 13-15 Yaş Grubu (İlk Gençlik Çağı) olmak üzere dörde; Sever (2010) tarafından okul öncesi, ilköğretim dönemi olmaz üzere ikiye ve Göğüş,

çocukluk dönemlerini; erinlik öncesi, erinlik ve ilk gençlik dönemi olarak üçe ayırmaktadır (Göğüş, 1978).

Çocukların okuma eğilimleri üzerinde tespitlerde bulunan Çoruh (1943), okuma eğilimi ile duygusal gelişimi beraber açıklamaya çalışır. Çoruh'a göre çocuk “2-4 yaşları arasında kuvvetli bir iç hayatı yaşar. Bu zamanda antropomorfizm tarzı hâkimdir. Oyunlarında bu hâl, açıkça görülür. 8-9 yaşlar, realiteye merak yaşının başlangıcına kadar, masal devridir. Realite devrinde, 9-14 yaşlarında çocuk realist olur. Hayalden hakikate döner. Masaldan vakalara, müşahedeye, mantıka ayanma devri başlar. Bu devirde vücut kuvveti, kahramanlık daha çok takdir edilir. Şarlokolholmis'ler, Cingöz Recailer, Robensonvari hikâyeler ve vakalardan zevk alınır. Bunlar, taklide yeltenilir ve dramatik gösterilerde bunlar hâkim olur” (Çoruh, 1943, s.10-11).

Eğilim, gelişim özellikleriyle ilgili olduğu kadar merak duygusuyla da ilgilidir. Çocukların küçüklükten itibaren (özellikle Freud'un kuramındaki fallik dönem ya da Piaget'in kuramındaki işlem öncesi dönem) sordukları sorular, onların öğrenme arzularını olduğu kadar ilgi ve eğilimlerini de ortaya koymaktadır. Bu bakımdan, çocukların eğilimleri, keşfedilmeyi bekleyen bir yetenek gibidir. Çocukluk dönemleri ve bu dönemlere ait okuma eğilimleri ana hatları ile şu şekildedir:

- **İlk Çocukluk Dönemi (0-6 Yaş Grubu)**

0-2 yaş arası bebeklik dönemi olarak kabul edilse dahi ortalama 1-2 yaşlarındaki çocuklara uygun kitaplar her geçen gün artarak raflarda yerini almaktadır. İlk çocukluk döneminde ortalama 6 yaşına kadar olan çocuklar henüz okumaya geçmediklerinden onlara verilecek kitaplarda aile seçimi önceliklidir. Bu yaşlarda kitap sevgisinin kazanımında çocuğun ilgisini çekebilecek bol resimli kitaplara ihtiyaç vardır. Bu dönemdeki çocukların ağırlıklı olarak masallardan hoşlandığı bilinmektedir. Birçok edebî türle henüz karşılaşmamıştır.

“1-2 yaşlarındaki kitaplar, özellikle görsel nitelikleriyle çocukların oyun gereksinmelerine karşılık veren bir oyuncak gibidir. Çocuk kitabı evirip çevirir, ağzına götürür, resimlerine bakarken bir yandan da çevresini tanıma ve merak ihtiyacını giderir” (Yılar; Celepoğlu, 2010, s.39). Daha sonraki yaşlarda ilk boyama kitaplarıyla, resimli kitaplarla karşılaşılır. Sever

(2010, s.66), “3-4 yaş civarındaki çocukların masal, bilmece kitaplarında yer alan resimlerdeki farklı yüz ifadeleri üzerinde konuşurulması, bu ifadeleri tanımaları için gerekirse ipuçları verilmesi” gerektiğini belirtir.

“5 yaş döneminde çocuklar için konunun ilginç olması daha önemlidir. Ancak bu yaşta da resimler ve resimlerin ayrıntıları önemlidir. Parlak, açık ve farklı renkler ilgilerini çeker” (Yılar; Celepoğlu, 2010, s.40). Bu dönemdeki çocukların ilgileri daha çok, konuları hayvanlar olan sanatsal masallara, hikâyelere, diğer halk masallarının olduğu kitaplar ile bol resimli ve şekilli kitaplara yöneliktir. Bu kitaplar ise ebeveynler ile birlikte çocuğa okunmalı, resimler üzerinden konuşulmalı, çocuğun ifade becerisinin geliştirilmesine çalışılmalıdır.

- **Orta Çocukluk Dönemi (7-10 Yaş Grubu)**

Okuma ve yazmanın öğrenilmesiyle çocuk için bilinçli olarak kitap seçimi ya da kitap tercihi dönemi başlar. Okuma hevesinin bu yıllarda çok olduğu göz önünde tutulmalı ve çocuğa sunulacak kitaplarda birtakım hususlara dikkat edilmelidir. İlk yıllarda masal türünde eserler çocuğun ilgisini çekerken ilerleyen dönemlerde konusunu hayvanlardan, doğadan alan hikâyelere de yer verilir. Bu dönemin bir diğer özelliği ise aileden ve yakın çevreden bağımsız olarak çocuğun sosyalleştiği ve arkadaş kazandığı bir dönem olmasıdır. Dolayısıyla orta çocukluk döneminde kitap okuma alışkanlığının oluşmasında arkadaş tavsiyesi etkili bir unsur olarak görülür.

“İlerleyen yıllar ve okulda kazanılan deneyimlerle birlikte daha gerçekçi konular çocukların dünyasına hitap etmeye başlar. 6-7 yaş döneminde doğa, hayvan ve diğer çocukları konu alan kısa ve bol resimli öyküler daha çok ilgi çeker” (Özbay, 2011, s.73). Bu nedenle çocuklara hem onların hayal dünyalarına hem de gelişimlerine (sosyal, ahlaki vb.) destek sağlayacak eserlerin verilmesi önem kazanır.

- **Son Çocukluk Dönemi (10-12 Yaş Grubu)**

Son çocukluk döneminin sonlarına doğru artık yavaş yavaş çocukluktan ergenliğe doğru geçilmektedir. “Bu dönemdeki çocuklara, edebiyatın ilgi alanına giren birçok konuyu sanatçı bakış açısıyla işleyen kitaplar sunulabilir. Seçilecek kitaplarda, çocukların hem bireysel ilgi ve beklentileri göz önünde bulundurulmalı hem de türsel bir çeşitlilik (roman, öykü, yaşamöyküsü, anı, şiir gibi...) oluşturulmalıdır” (Sever, 2010, s.71). Bu dönemde somut işlemler döneminden çıkan ve soyut düşünme becerisini

kazanmayı başarmış çocuklar için çok sayıda okunabilecek kitap seçeneği vardır.

Demiray (1971, s.47), bu dönemdeki erkek çocuklarda “dramatik hikâyelerin, erkek çocukların hayatıyla ilgili sergüzeştlerin; seyahat, kahramanlık hikâyelerinin, efsaneler, hikâye tarzında tarih, icatlarla ilgili yazıların, erkek ve kadın hayatına ait hikâyelerin, esrarlı yazıların, bilimle ilgili yazıların, polis hikâyelerinin, tabiat ve hayvan hikâyelerinin” kızlar için ise okul ve ev hayatıyla ilgili yazıların, peri masallarının, başka memleketlere ait hikâyelerin, erkek ve kadın hayatına ait yazıların ve esrarlı yazıların ilgi çekici bulunduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte Demiray'a göre özellikle 12 yaş civarında olan erkek çocuklar için biyografiler, tarihi hikâyeler, nükteli hikâyeler, icatlarla, keşiflerle ilgili yazılar, mitoloji, esrarlı hikâyeler, polis hikâyeleri cazipken; kızlar için okul ve ev hayatı, erkek çocuklarla ilgili sergüzeşt hikâyeleri, yetişkinlere mahsus hikâyeler, icatlar ve biyografiler, şiir, esrarlı hikâyeler daha caziptir (1971, s.48). Bu nedenle son çocukluk döneminde olan bireylere bu eserlerin sunulması okuma ilgilerinin devamlılığı için şarttır.

- **İlk Gençlik Dönemi (12-15 Yaş Grubu)**

Ortalama 12-13 yaşından sonra girilen ergenlik dönemiyle beraber birey artık çocukluktan çıkıp ergenliğe doğru yol almaktadır. Bu sürede ergenlik ve ergenliğin getirdiği yükümlülükler kişide birtakım sorunlara neden olsa bile bilme-anlama-öğrenme merakının bu dönemde hayli fazla olduğu da göz önünde bulundurulmalıdır.

“Genç insan ilk ergenliğe girdiğinde (12-15 yaşlar) aşk eğilimi merkezi bir konum alıp öğrenme ve oyun ikincil role düşer. Bu durum, erinliğin ilk yıllarında akademik ilgin azalmasını açıklamamıza yardımcı olur” (Elkind, 2011, 27). Batı literatüründe *Adolescence (gençlik)* olarak adlandırılan bu dönemdeki bireyler için en önemli sorun, onların kendilerini tanımaları ve “kim olduklarını” keşfetmeleridir. İlk gençlikte birçok birey için “Ben kimim?” sorusu önem taşır. Olumlu benlik algısının oluşturulması ile birlikte bu soruya verilecek olumlu cevaplar, bireyin bu dönemi başarıyla tamamlamasını sağlar.

“Okuma faaliyetlerinin daha bilinçli ve fazla olduğu dönemdir. Bireysel hayat, macera, gezi, tarih ve bilimlere meyillidir” (Çavuşoğlu,

2006, s.32). “Gizlilikten hoşlanırlar, gizlilik içeren roman, film ve öyküleri severler. Okudukları kitaplarda kendilerini görürler, beğenilme istekleri çok fazladır. İlgi ve ihtiyaçları dağınıktır. Yalnız kalma istekleri vardır, duygusal yönden bağımsız olma isteği hâkimdir, bazen çocuksu bazen yetişkin rol üstlenirler” (Yalçın; Aytaş, 2008, s.41). Bu yaş dönemi bireylerinde kız ve erkeklerin okudukları eserler bu nedenle cinsiyete göre farklılık gösterebilir.

Zengin; Zengin (2007, s.103-104) “14 yaş civarındaki erkeklerin daha çok halka hitaben ilmi dergiler veya kitaplara, icat hikâyelerine, uzun hikâyelere, biyografilere, tarih ve gezi yazılarına; kızların ise büyüklere mahsus yazılar, şiirler ile temsillere” yöneldiklerini belirtmiştir. Bu dönem ilköğretim ikinci kademeye denk gelmektedir. Bu kademede var olan Türkçe eğitim-öğretim müfredatında birçok türün, çocuklara okuma aracılığı ile kazandırılması amaçlanmıştır. Bir başka deyişle bu dönemin sonuna kadar birey, birçok türü tanımış olur.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve verilerin analizi gibi bölümler ele alınmıştır. Araştırmanın nicel kısmında anketten yararlanılmış olup verilerin analizi için SPSS programı kullanılmıştır. Yapılan frekans analizi neticesinde elde edilen sonuçlar bulgular kısmında gösterilmektedir.

Araştırmanın Örneklem Grubu

Çalışmada heterojen (ayrışık) örneklem grubu belirlenmiş ve amaçlı örneklem yöntemlerinden yararlanılarak araştırmaya kaynaklık eden örneklem grubu belirlenmiştir. Burada temel amaç araştırma sonucunda elde edilecek bulguların genellenebilir olmasıdır. Bu nedenle Türkiye'nin yedi coğrafi bölgesinden tesadüfî yöntemle seçilen toplam 16 okulda öğrenim gören 2045 öğrenci araştırmanın örneklem kısmını oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Balcı veri toplanmasına ilişkin olarak “Veriler, belli konulardaki gerçeklerin sembolik ifadeleridir. Veriler işlenmemiş kanıtlardır; ekonomik bir değere henüz dönüşmemiş ve insan davranışı üzerinde etkisi olmayan dayanaklardır. Araştırmada veriler araştırma amacını gerçekleştirmek için gerekli olan kanıtlardır” (Balcı, 2011: 149) diyerek verilerin araştırmalardaki önemini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada öğrencilere ait kişisel bilgilerin yanı sıra (yaş, cinsiyet vd.) okuma eğilimlerini de belirleyecek olan bir Anket Formu hazırlanmıştır. Anket ham hâliyle dört alan uzmanının görüşüne sunulmuş, birbirinden bağımsız olarak değerlendirmede bulunan alan uzmanlarından gelen dönütler neticesinde ankete son hâli verilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmanın bu kısmında hazırlanan anket ile birlikte elde edilen sonuçlar SPSS 20.0 programı ile frekans analizi yapılarak değerlendirilmiştir. Frekans analizi ile yedi coğrafi bölgeden rastgele alınan okullarda öğrenim gören toplam 2045 öğrencinin genel okuma profilleri çıkarılarak okuma eğilimleri tespit edilmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Tablo 1. Çalışma grubuna dâhil edilen öğrencilerin cinsiyete göre dağılımı

	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci
Örneklem Sayısı	1078	967

Çalışma grubunun 1. örneklemini oluşturan 2045 öğrencinin 967'si erkek, 1078'i ise kızdır. Cinsiyet dağılımının birbirine yakın oranda olmasıyla birlikte bir diğer denk/yakın dağılım, yaş grupları ekseninde aranmıştır.

Örneklemini oluşturan 2045 öğrencinin %36,4 ağırlıklı ortalama ile 13 yaş grubuna dâhil olduğu görülmektedir. Katılımcıların %31,8' i 14; %24,4'ü 12; %4,8'i 15; %2,2'si 11 yaşında olup 16 yaşında olanların oranı ise %0,4'tür. Çalışmada, ortalama 12-15 yaş grubu hedeflendiğinden bu örnekleme daha uygun olacağından 6-, 7-, ve 8. sınıf öğrencileri dikkate alınmıştır. Ancak amaçlanan sınırın altında ve üstünde öğrencilerle karşılaşılması örneklem çeşitliliği bakımından önemlidir. Dolayısıyla öğrencilerin 11-16 yaş aralığında oldukları görülmüştür.

Tablo 2. Çalışma Grubuna Dâhil Olan Öğrencilerin Sınıf Seviyelerine Göre Dağılımı

Sınıf Seviyesi	n	%
6	652	31,8
7	812	39,7
8	582	28,4
Toplam	2045	100,0

Tablo 2'den anlaşılacağı gibi araştırmaya katılan toplam 2045 öğrencinin %31,8'ini 6. sınıf öğrencisi; %39,7'sini 7. sınıf öğrencisi ve 28,4'ünü de 8. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Aynı zamanda ağırlıklı yaş grubunun 13, ağırlıklı sınıf seviyesinin ise 7 olduğu görülmekte ve iki verinin birbiriyle tutarlılığı gözlemlenmektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin Ayda Okudukları Ortalama Kitap Sayısı

Ayda Okunan Ortalama Kitap Sayısı	n	%
Hiç okumam	94	4,6
1-2	804	39,3
3-4	662	32,4
4'ten fazla	485	23,7
Toplam	2045	100,0

Öğrencilerin ayda okudukları ortalama kitap sayısı (Bk. Tablo 3) incelendiğinde hiç okumayanların oranı %4,6; 1-2 tane kitap okuyanların oranı 39,3; 3-4 kitap okuyanların oranı 32,4; 4'ten fazla kitap okuyanların oranı ise %23,7 olarak tespit edilmiştir. Görüldüğü hiç kitap okumayan ya da ayda 1-2 tane kitap okuyanların oranı çok fazladır. Okunan 1-2 kitabın verilen ödev sonucu okunabildiği de ihtimal dâhilindedir.

Tablo 4. Öğrencilerin Üç Ayda Okudukları Ortalama Kitap Sayısı

Son üç ayda okunan ortalama kitap sayısı	n	%
Hiç okumadım	117	5,7
2-5	957	46,8
6-8	551	26,9
8'den fazla	420	20,5
Toplam	2045	100,0

Son üç ayda okunan ortalama kitap sayıları incelendiğinde (Bk. Tablo 4), hiç okumadım şeklinde belirtenlerin oranı %5,7; 2-5 arası kitap okuyanların oranı %46,8; 6-8 kitap okuyanların oranı %26,9; 8'den fazla okuyanların oranı ise %20,5'tir. Bu oran okuma alışkanlığının henüz yerleşmediğini göstermesi bakımından önemlidir. Tablo 4'ten hareketle, kitap okuma oranının çok düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Öğrencilerin Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları

Kütüphaneye Gitme Alışkanlığı	n	%
Hiç Gitmem	549	26,8
Nadiren Giderim	778	38,0
Ayda 1-2	361	17,7
Ayda 3 ya da 3'ten fazla	357	17,5
Toplam	2045	100,0

Katılımcıların kütüphaneye gitme sıklıkları incelendiğinde (Bk. Tablo5) hiç gitmedim diyenlerin oranı %26,8; nadiren gidenlerin oranı %38; ayda 1-2 defa gidenlerin oranı %17,7; ayda 3 ya da 3'ten fazla gidenlerin oranı %17,5'tir. Öğrencilerin *diğer* olarak ifade ettikleri seçenek ise akraba yoluyla edinme, öğretmenden alma ya da evde olan kitaplardan okuma şeklinde belirtilmiştir. Bu durumda öğrencilerin büyük bir bölümünde kütüphaneye gitme alışkanlığının olmadığını söylemek mümkündür. Kütüphane alışkanlığının zayıf olmasında bulunulan yerde kütüphanenin

olmayışı ya da mevcut il halk kütüphanesi ile çocuk kütüphanelerinin uzaklığı vb. gibi sebeplerin de etkili olduğu unutulmamalıdır.

Tablo 6. Öğrencilerin Kitapları Temin Etme Durumları

Kitap Temini	n	%
Kitapçıdan	998	49,6%
Okul Kütüphanesi	844	41,9%
İlçe/Halk Kütüphanesi	107	5,3%
Arkadaş	569	28,3%
Diğer	274	13,6%

Tablo 6 incelendiğinde okunan kitapların kitapçıdan temin edilme oranı %49,6; okul kütüphanesinden edinme oranı ise %41,9'dur. Arkadaşlardan edinme oranı %28,3; ilçe ve halk kütüphanelerinden elde edilme oranı %5,3,,tür. Tablo 5'teki veriler, bu veriyi doğrular niteliktedir (Bk. Tablo 5). Bu sonuçlar, öğrencilerin kütüphane kullanma oranları ile de uygunluk göstermektedir. Tablo 6'da görüldüğü gibi öğrencilerin okul kütüphanesini kullanma oranları yüksek iken il/ilçe/halk kütüphanesini kullanma oranları çok düşüktür. Aynı şekilde öğrencilerin kitapları en az ilçe/halk kütüphanesinden edindikleri, buna karşın kitapçıdan satın alma yoluyla edinmenin en fazla olduğu görülmektedir. Bu oranı okul kütüphanesi ve arkadaştan edinme aracılığı ile okuma takip etmektedir. Arkadaşlardan kitap alma oranının fazla oluşu kitap okumada arkadaş etkisini gösterebileceği gibi öğrencilerin kitap okuma eğiliminde ve sevilen türlerde arkadaş etkisinin önemli olduğunu da göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Kitapların temin edilme şekline bakıldığında, okul kütüphanesinden temin edilen kitapları, öğretmen kaynaklı kabul etmek bu aşamada mümkündür. Bir önceki tabloyla karşılaştırmalı değerlendirildiğinde, tavsiye kaynağı büyük oranda öğretmen olmasa bile temin kaynağı %41,9 gibi büyük bir oranla okul kütüphanesini ve özellikle Türkçe öğretmenini işaret etmektedir. Öğrencilerin kitapları temin şekline bakıldığında okul kütüphanesinin oranının büyük olduğu görülmektedir. Ancak il/ilçe halk kütüphanesinin kullanım oranı daha azdır. Bu durum öğrencilerin

kütüphaneye uzak olmaları ile açıklanabileceği gibi okul kütüphanesinin öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamasıyla ya da kütüphaneyi ihtiyaç olarak görmemesiyle de açıklanabilir. Kütüphane kullanımının özendirilmesi çocukların aynı anda onlarca türle tanışmalarında ve doğrudan kitaplara ulaşmalarında etkili olmakla birlikte okuma alışkanlığının sağlanmasında da etkili bir unsurdur.

Tablo 7. Öğrencilerin Okudukları Kitapları Seçmelerinde Cinsiyete Göre Farklılıklar

Cinsiyete Göre Kitap Seçimi		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kız	
Arkadaş Tavsiyesi	n	161	243	404
	%	12,8%	15,4%	
Tesadüfi Karşılaşma	n	97	46	143
	%	7,7%	2,9%	
Öğretmen Tavsiyesi	n	232	307	539
	%	18,4%	19,5%	
Bireysel Tercih	n	729	913	1642
	%	57,8%	57,9%	
Diğer	n	42	68	110
	%	3,3%	4,3%	

Tablo 7'deki verilerden hareketle öğrenciler tarafından okunan kitapların, *öğrencilerin kendi zevkine göre seçilme oranı %80,7 ile ilk sıradadır*. Öğretmen tavsiyesi ile kitap seçme oranı %26,5; arkadaş tavsiyesi ile seçme oranı %19,9 iken rastgele seçilme oranı %7 ve diğer şekillerde seçilme oranı %5,4'tür.

Erkek öğrencilerin okudukları kitapları nasıl seçtiği incelendiğinde, %12,8'inin arkadaş tavsiyesi ile %7,7'sinin tesadüfi karşılaşma, %18,4'ünün öğretmen tavsiyesi ile %57,8'inin ise bireysel tercihlerine göre okudukları kitapları seçtikleri anlaşılmaktadır. Kız öğrencilerin ise %15,4'ünün arkadaş tavsiyesi, %2,9'unun tesadüfi karşılaşma, %19,5'inin öğretmen tavsiyesi ile %57,9'unun bireysel tercihlerine göre ve %4,3'ünün ise diğer şekillerde

kitap seçtiği görülmüştür. Diğer kaynaklar ise akraba, tanıdık ve internette yer alan yorumları kapsamaktadır. Tercih ölçütleri karşılaştırmalı olarak incelendiğinde kız ve erkek öğrencilerin kitap seçiminde öğretmen tavsiyesinin ön planda olmadığı, genellikle tesadüfi karşılaşma ve bireysel tercihleri ile kitap temin ettikleri, dolayısıyla bir yönlendiriciden bahsetmenin genellenebilir olmadığı görülmektedir. Kız öğrencilerin kitap seçiminde kendi tercihlerinden sonra arkadaş tavsiyesi ile öğretmen tavsiyesinin etkili olduğu görülürken erkek öğrencilerin kitap seçiminde kendi tercihlerinden sonra rastgele seçimlerin daha çok olduğu görülmektedir.

Kitap tercihinin yanı sıra önemli olan bir diğer değişken konu yahut tema değişkenidir. Bu durumu tespit edebilmek amacıyla öğrencilere Öğrenci Anket Formu kapsamında tercih ettikleri/okumaktan hoşlandıkları konular sorulmuş, elde edilen veriler Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin Tercih Ettikleri/ Okumaktan Hoşlandıkları Konuların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyete Göre Konu Seçimi		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kız	
Aşk/Sevgi	n	400	521	921
	%	18,7%	21,8%	
Kahramanlık	n	512	309	821
	%	23,9%	12,9%	
Doğa/Çevre	n	223	303	526
	%	10,4%	12,7%	
Hayvanlar	n	284	255	539
	%	13,3%	10,7%	
Dostluk/Arkadaşlık	n	426	733	1159
	%	19,9%	30,7%	
Tarih	n	223	194	417
	%	10,4%	8,1%	
Diğer	n	70	74	144
	%	3,3%	3,1%	

Tablo 8 incelendiğinde erkeklerin %18,7'si aşk/sevgi, %23,9'u kahramanlık, %10,4'ü doğa/çevre; %13,3'ü hayvanlar, %19,9'u dostluk/arkadaşlık, %10,4'ü tarih, %3,3'ü ise diğer konularda yazılmış eserleri tercih ettiği; kızların %21,8'i aşk/sevgi; %12,9'u kahramanlık, %12,7'si doğa/çevre, %10,7'si hayvanlar, %30,7'si dostluk/arkadaşlık, %8,1'i tarih, %3,1'i ise diğer konularda yazılmış eserleri tercih ettiği görülmektedir. Verilerden hareketle erkeklerin kızlara göre kahramanlık, hayvanlar ve tarih konulu eserleri, buna karşın kız öğrencilerin aşk/sevgi, doğa/çevre, dostluk/arkadaşlık konulu eserleri daha çok tercih ettikleri görülmüştür. Bu durumda elbette ki yaş dönemi özelliklerinin ve cinsiyet gruplaşmalarının etkisi vardır. Yaş dönemi özellikleri ile okuma eğilimlerini ortaya koyan çalışmalar da bu bulguları destekler niteliktedir (Çoruh, 1943; Yalçın; Aytaş, 2008, Açık, 2000).

Tablo 9. Öğrencilerin Okumaktan Hoşlandıkları Türlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

Okumaktan Hoşlanılan Türler		Cinsiyet		Toplam
		Erkek	Kız	
Şiir	n	496	610	1106
	%	16,7%	17,2%	
Biyografi	n	112	144	256
	%	3,8%	4,1%	
Roman	n	473	773	1246
	%	15,9%	21,8%	
Masal	n	518	544	1062
	%	17,4%	15,3%	
Destan	n	326	208	534
	%	10,9%	5,9%	
Hikâye	n	603	715	1318
	%	20,2%	20,2%	
Fabl	n	276	322	598
	%	9,3%	9,1%	
Deneme	n	73	117	190
	%	2,5%	3,3%	
Diğer	n	101	111	212
	%	3,4%	3,1%	

Tablo 9 incelendiğinde tür tercihinde cinsiyete göre anlamlı farklılık oluşturduğu görülmektedir. Örneğin şiir ve roman türünden kızların erkeklere göre daha çok hoşlandıkları, buna karşın erkeklerin destan türünden kızlara göre daha çok hoşlandıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte her iki cinsiyetin de masal ve biyografi türlerini tercihte yakın oranlara sahip olduğu tespit edilmiştir. *Diğer* başlığı altında ise öğrenciler; röportaj, çizgi roman türlerine yer vermişlerdir. Tablo 9'a göre, erkeklerin okumayı sevdiği türler %16,7 ile şiir, %3,8 ile biyografi, 15,9 ile roman, %17,4 ile masal, %10,9 ile destan, %20,2 ile hikâye, %9,3 ile fabl, %2,5 ile deneme ve %3,4 ile diğer türlerden oluşmaktadır. Kızların %17,2'si şiir, %4,1 biyografi, %21,8'i roman, %15,3'ü masal, %5,9'u destan, %20,2 si

hikâye, %9,1'i fabl, %3,3' ü deneme, %3,1'i ise diğer türleri sevmektedir. En çok sevilen kitap türü incelendiğinde hikâye %65 ile birinci sırada olup bunu %62 ile roman takip etmektedir. Şiir okumayı sevenlerin oranı %55, masal sevilme oranı ise %52,8'dir. Bu sonuçlara etki eden önemli bir unsur, cinsiyet değişkenidir. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre okuma eğilimlerinin farklılaştığı, bu farklılaşmanın ise konu ve tür seçimine yansıdığı görülmektedir.

Tablo 10. Öğrencilerin Okumaktan Hoşlanmadıkları Türlerin Cinsiyete Göre Değerlendirilmesi

Okumaktan Hoşlanılmayan Türlerin Cinsiyete Göre Dağılımı	Cinsiyet		Toplam	
	Erkek	Kız		
Şiir	n	302	274	576
	%	11,2%	9,7%	
Biyografi	n	407	474	881
	%	15,1%	16,8%	
Roman	n	292	257	549
	%	10,8%	9,1%	
Masal	n	305	305	610
	%	11,3%	10,8%	
Destan	n	305	419	724
	%	11,3%	14,9%	
Hikâye	n	268	216	484
	%	9,9%	7,7%	
Fabl	n	347	345	692
	%	12,8%	12,2%	
Deneme	n	408	464	872
	%	15,1%	16,5%	
Diğer	n	70	63	133
	%	2,6%	2,2%	

Tablo 10 incelendiğinde erkeklerin %11,2'sinin şiirden, %15,1'inin biyografiden, %10,8'inin romandan, %11,3'ünün masaldan, %11,3'ünün

destandan, %9,9'unun hikâyeden, %12,8'inin fabldan, %15,1'inin denemeden, %2,6'sının ise diğer türlerden hoşlanmadıkları görülmektedir. Buna karşın kızların %9,7'sinin şiirden, %16,8'inin biyografiden, %9,1'inin romandan, %10,8'inin masaldan, %14,9'unun de standan, %7,7'sinin hikâyeden, %12,2'sinin fabldan, 16,5'inin denemeden ve %2,2'sinin diğer türlerden hoşlanmadıkları tespit edilmiştir.

Bu sonuçlarda, öğrencilerin kendilerine hitap edecek eserlerle karşılaşmamış olmaları etkili olabildiği gibi belirtilen türlerin kız ve erkek öğrencilerin genel okuma eğilimlerine uygun olmaması da etkili olabilir.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma neticesinde öğrencilerin kitap okuma oranlarının düşük olduğu ve bu oranın gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında okuma alanında çok geride kaldığı görülmektedir. Bu durum, kitap okumanın ilköğretim öğrencileri arasında henüz alışkanlığa dönüştürülemediğini de göstermektedir. Öğrencilerin kütüphane kullanma alışkanlıkları incelendiğinde ise kitap okuma gibi kütüphaneleri kullanmanın da zayıf olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum, eldeki mevcut kitaplarla yetinme, ihtiyaç duymama, kütüphanelerin uzaklığı ya da hiç bulunmayışı vb. gibi nedenlerden kaynaklansa da kitap okuma ve kütüphane kullanmanın birbirini etkilediği bilinmektedir. Öğrencilerin okudukları kitapları temin etme durumlarındaki “kütüphane kullanma oranı” da bu sonucu destekler niteliktedir. Öğrencilerin genel il/ilçe halk kütüphanesini kullanma oranları düşük olsa da okul kütüphanesinden kitap alma oranının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, okullardaki kütüphane ihtiyacının önemini göstermesi bakımından dikkate değerdir. Bu nedenle okullarda okul kütüphanelerinin yanı sıra sınıf kitaplıklarının da bulunması kitap okumaya olumlu katkı sağlayacaktır.

Kitap okumanın alışkanlığa dönüşmesinde Türkçe öğretmenlerine önemli görevler düşmektedir. Özellikle 12-15 yaş aralığı, bireylerin model alarak öğrenmelerinin hat safhada olduğu dönemlerdendir. Bu yaşlardaki bireylerin birbirleri üzerindeki etkisi de göz ardı edilemez. Okuma alışkanlığı kazandırılmasında arkadaş etkeninin önemli olduğu gerçeğinden hareketle, Türkçe öğretmenlerinin öğrencileri birbirlerine kitap tavsiye etmeleri yönünde yönlendirmesi gerekmektedir. Araştırma bulgularından

hareketle öğrencilerin bireysel tercihleri ile birlikte arkadaş tavsiyesinin kitap okumada ve seçiminde etkili oluşu bu görüşü desteklemektedir.

Öğrencilerin okuma eğilimleri incelendiğinde ise en çok okunan ya da okumaktan hoşlanılan türlerin daha çok roman, hikâye, masal ve şiir olduğu görülmektedir. Deneme ve biyografi en az tercih edilen türler olarak dikkat çekmektedir. Öğrenciler belli türlere yoğunlaşırken, bazılarını hiç okumamaktadır. Bu durum bireylerin duygu düşünce dünyalarının tek yönlü olarak gelişmesine neden olabilir. Buna önlem olarak özellikle Türkçe derslerinde öğrencilerin gelişimlerine destek olacak, duygu ve düşünce dünyalarını zenginleştirecek diğer edebî türlere de ağırlık verilmelidir.

Öğrencilerin okuma alışkanlıklarının geliştirilmesinde eğilim unsurunun etkili olduğu gözden uzak tutulmamalı, bu yönde etkinliklere de yer verilmelidir. Bu noktada başta Millî Eğitim Bakanlığı olmak üzere akademisyenlere, araştırmacılara, yayınevlerine, yazarlara, öğretmenlere ve ailelere sorumluluk düşmektedir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından öğrencilerin yaş ve gelişim özellikleri ile okuma eğilimlerine uygun olarak hazırlanacak okuma listesi ya da tavsiye edilecek eserler, gençlerin en çok karşılaştıkları sorunlara değinmeli, onların problem çözme becerilerini geliştirecek eserler olmalıdır.

Gerek ailelerce gerekse öğretmenlerce çocuklara tavsiye edilen kitapların ise her zaman çocuğa göre olduğundan ve bilinçli bir tutumla tavsiye edildiğinden söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle çocuklar için uygun görülen eserler akademisyenler ve pedagoglar tarafından incelenmeli, değerlendirilmeli ve istendiği takdirde eserlerle ilgili değerlendirme ve eleştiri yazıları yayımlanmalıdır. İlâveten, aile ve öğretmenler tarafından not ve sınav kaygısı ile okutturulan kitaplar, öğrencilerde okuma alışkanlığı oluşturamadığı gibi okumaya karşı da isteksizlik oluşturmaktadır.

Çocukların gelişim özelliklerini ve eğilimlerini bilmek sadece öğretmenlerin değil ailelerin ve yazarların da sorumluluğundadır. Çocuk yazarları kitaplarda konu, mesaj, görsellik, üslup, anlatım, kelime dağarcığı vb. gibi birçok özelliğe dikkat etmeli, bilimsel çalışmalarla ortaya konan kıstasları kitap yazarken dikkate almalıdır. Yayınevleri kitapların basımından yayımına kadar birinci dereceden sorumludur. Kitap, yazarın elinden çıktıktan sonra sorumluluk büyük ölçüde yayınevlerine aittir. Bu nedenle belirli ölçütlere uyulması zorunludur. Yayınevlerinin internet

sitelerinde çocuk kitapları yaş dönemlerine göre sınıflandırılarak yer almalıdır. Ülkemizde sadece çocuklar için kitap basan yayınevi sayısı da çok azdır. Daha kaliteli eserlerin basılması ve başarılı çalışmaların yapılması amacıyla yalnızca çocuk kitabı basan yayınevi sayısı artırılmalı ve bunlar Millî Eğitim Bakanlığı, Kültür Bakanlığı gibi kurumlar tarafından desteklenmelidir.

Ülkemizin genel okuma profilinin gelişmiş ülkeler ile kıyaslandığında oldukça düşük olduğunu ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Bunun en önemli göstergelerinden bir tanesi de PISA'dır. Bu nedenle erken yaşlardan itibaren okuma profilini yükseltmek, okuma alışkanlığını toplum olarak kültür meselesi hâline getirip yaygınlaştırmak için eğilim konusu üzerinde durulmalıdır. Yazılacak ve okutturulacak eserlerde gönüllülük esasında belirleyici olan eğilimin önemi göz ardı edilmemelidir.

Kaynakça

- Arıcı, A. F. (2005). *İlköğretim İkinci kademe öğrencilerinin okuma durumları (beceri-ilgi-alışkanlık-eğilim)*. Yayınlanmamış doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Açık, F. (2010). 15- 18 yaş grubu çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak için öneriler. (20.07.2016 tarihinde http://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/fatma_acik_okuma_aliskanligi.pdf adresinden erişildi.)
- Balcı, A. (2009). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlık ve ilgileri üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Balcı, A. (2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Battalbaş, S. (2013). *Lise öğrencilerinin okuma ilgi ve alışkanlığını etkileyen etmenler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Cevizci, A. (1999). *Felsefe Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Engin Yayıncılık.
- Çavuşoğlu, A. (2006). *Ana Dili Çocuk Edebiyatı*. Kayseri: Ufuk Kitabevi Yayınları.
- Çoruh, S. (1943). *Okullarda Dramatizasyon*. Bursa: Ankara Kitabevi.
- Darıcan, A. M. (2014). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıklarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Hata y.
- Demiray, K. (1971). *Türkçe Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Ufuk Yayıncılık.
- Eker, S. (2000). *Okuma Alışkanlığı Sorununa Bir Bakış*. Kara Harp Okulu Basımevi: Ankara.
- Elkind, D. (2011). *Oyunun gücü* (B. Onur, çev.). Ankara: İmge Yayınevi. (Orijinali 2007'de yayımlanmıştır).
- Göğüş, B. (1978). *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Gökşen, E. N. (1985). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Görtücü, E. (2014). *Altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıkları ile eleştirel düşünme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Hanedar, R. T. (2011). *8.sınıf öğrencilerinin kitap okuma alışkanlığı ve okuduğunu anlama becerileri üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Kasimoğlu, M. (2014). *Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin okuma alışkanlıkları ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Suna, Ç. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin okuma ilgi ve alışkanlıklarını etkileyen etmenlerin analitik olarak incelenmesi ve değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Okur, A.; Sügümlü, Ü. ve Göçen, G. (2014). Kitaptan uyarılma sinema filmlerinin ortaokul, lise ve üniversite öğrencilerinin okuma eğilimleri üzerindeki etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 7(33). ss.667-685.
- Özbay, M. (2011). *Anlama Teknikleri I: Okuma Eğitimi*. Ankara: Öncü Kitap.

- Özdemir, S. (2013). *Ortaöğretim öğrencilerinin okuma alışkanlık ve tutumlarıyla fen, matematik derslerindeki akademik başarıları arasındaki ilişkinin incelenmesi: İzmir-Buca ilçesi örneği*, Yayınlanmamış doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- PISA 2012 Araştırması Ulusal Nihai Raporu. (2015). Hazırlayanlar: D. Anıl, Y. Özer Özkan, E. Demir, Ankara.
- Schunk, D.H. (2009). *Öğrenme Teorileri* (M. Şahin, Çev.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım. (5. Basımdan çevrilmiştir).
- Sever, S. (2010). *Çocuk ve Edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları.
- TDK Büyük Türkçe Sözlük (2005). TDK Yayınları: Ankara.
- Türkiye Okuma Kültürü Haritası, Kültür Bakanlığı (18.01.2016 tarihinde <http://www.kygm.gov.tr/Eklenti/55,yoneticisi-ozetipdf.pdf?0> adresinden erişildi).
- Üstten, A. ve Pilav, S. (2014). Lise öğrencilerinin okuma ilgi ve alışkanlıkları üzerine bir inceleme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*. 10(4). ss. 764-782.
- Yalçın, A., ve Aytaş, G. (2008). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yılar, Ö., ve Celepoğlu, A. (2010). Çocuk yayınları ve bu yayınlarda bulunması gereken temel unsurlar. (*Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı içinde*). (ss.37-66). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yıldız, M. (2010). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin okuduğunu anlama, okuma motivasyonu ve okuma alışkanlıkları arasındaki ilişki. Yayınlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Zengin, A. Y., ve Zengin, N. (2007). *Eğitim Fakülteleri için Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Truva Yayınları.